

ANYASÁG ÉS MILITARIZMUS.

Írta: GALLÓ PAULA.

A nők politikai jogainak ellenségei eddig is szívesen és gyakran érveltek azzal, hogy csak a férfiak katonáskodnak, a nők nem. Ma vannak férfiak, kiknek meggyőződése, hogy a közérdekből katonai szolgálatot teljesítő férfiakkal igazságtalanság történik már abból kifolyólag, hogy a nők, akik nem katonáskodnak, a kenyérkeresetben részt vesznek.

A honvédelmi miniszter kirendelte bizottság szerkesztésében megjelenő Magyar Katonai Közlönynek „A nők és a katonai kérdések” című cikkében Kollmann Dezső hadnagy fejtegeti, hogy míg a férfi katonáskodik, a lány, ki a pályára való előkészítésben addig együtt haladt vele, (!) továbbképezheti magát, gyakorlatra tehet szert, üresedésben levő állást betölthet, stb. Mint a méltányosság követelményét indítványozza „a kenyérért küzdő felek egyenlő életfeltételeinek helyreállítását” a nők katonai szolgálatra kötelezése útján, annál is inkább, mert a nők betegápolásra, kórházakban, gyógyszerházakban, irodákban, a katonaság ruhái és fehérműi készítésére igen jól felhasználhatók lennének s ez úton a ma ezekre a segédszolgálatokra felhasznált férfikatonák felszabadulnának a szorosan vett katonai munka számára.

Nem terjeszkedve ki a katonai szolgálatnak a választójog ellenértékéül való szerepeltetésére – ami aligha fenntartható álláspont, tekintettel arra, hogy férfi azon a címen, hogy nem volt katona, soha választójogát el nem vesztette, a tényleg szolgáló katonának pedig nincs választójoga – és csak melleleg említve, hogy a francia nők szavazati jogi szövetsége azzal terelte a közfigyelmet magára, hogy tüntetéseket rendezett és maga indítványozta a nők katonai szolgálatát: lássuk, vajjon az igazságosság és méltányosság csakugyan az említett cikk következtéseihez vezet-e?

Igazán helyreállnának az egyenlő életfeltételek a kenyérért küzdő felek között, mihelyt a nőket is katonai szolgálatra köteleznék? Igazán nincs köztük ma más különbség? Minden kiképzési mód hozzáférhető, minden állás elérhető a nőknek, egyenlő munkáért mindig egyenlő fizetést adnak nőnek és férfinak? És vajjon az anyaságnak, ennek a közérdek szempontjából mindennél fontosabb szolgálatnak szenvedései és veszedelmei nem egyedül a nőket terhelik-e?

Jogrendszerek, gazdasági viszonyok átalakulnak, de annak tudata, hogy a nők anyák, az emberségesen érző és gondolkodó férfiak nőkre vonatkozó szavait és tetteit mindig befolyásolni fogja. Hogy nők sokat szenvedtek és szenvednek azért, mert nők, igaz – ezért van nőmozgalom – de ez egyrészt a fejlődés elmúlt fázisaiban szerepelt körülmények következtése volt, másrészt az emberségesen érzők és gondolkodók ma még nincsenek többségben.

Ma, amikor a gazdasági viszonyok a nők millióit kenyérkeresetté kényszerítik, pl. Németországban az összes kereső népesség 30%-a nő és nálunk sem sokkal kisebb az arány – ma a méltányosság első követelése, hogy minden pályát és kiképzési módot megnyissanak nekik, hiszen a mai állapot mellett még az sem derülhet ki, melyek hát a nőnek való pályák.

Az európai államok statisztikáinak tanúsága szerint a keresetben résztvevő asszonyok számának rohamos emelkedésével, a csecsemők halandósága is egyre emelkedett. És ugyanezek a statisztikák mutatják, hogy az anyaságot életükkel megfizető nők száma nem marad a háborúban eleső katonák száma mögött, hacsak hosszabb időszakot hasonlítunk össze, hiszen az anyaságnak minden évben megvannak a maga halottai.

Magyarországon évenként átlag 5000 nő hal meg gyermekágyban, köztük legalább 3500 gyermekágyi lázban; utóbbiak nagyobb része tehát a megfelelő higiénikus intézkedésekkel meg volna menthető; évenként 11.000-nél több gyermek halva jön a világra és mintegy 140.000, az összes élve születetteknek körülbelül egy negyedrésze, hal meg csecsemőkorban, az első életév folyamán: íme a gyermekre születése előtt ható káros befolyások végzettsége lehetetlenné teszi még azok számára is, akik úgy kívánnák, a gyermek védelmét az anya védelme nélkül. Másutt is orvoslást váró bajokról számol be a statisztika. Németországban átlag 10.000 asszony hal meg évenként gyermekágyban, köztük 7000 gyermekágyi lázban s 113 ezer csecsemő évenként élete első négy napján. Egy német iparfelügyelő az idősebb munkásasszonyok 10%-ára becsülte azok számát, kik egész életükben betegesek mert túlhamar keltek fel gyermekágy után. Milanóban 1900-tól 1906-ig felvett gondos statisztika szerint a csecsemőhalandóság házon kívül dolgozó anyák mesterségesen táplált gyermekeinél 68%, munkáscsaládok gyermekeinél általában 29%, a középosztályhoz tartozó családok gyermekeinél 22%, jómódú családokban 18% volt. Japánban 1880-ban a csecsemőhalandóság 7% volt; Európa egyetlen országa sem dicsekedhetik vele, hogy ezt csak meg is közelíti – ekkor Japán teljes erővel az európai minta követésére adta magát, iparúzó lett és 1902-ben a csecsemőhalandóság már 15% volt.

Az idevágó statisztikai adatok mind amellet tanúskodnak, hogy a kenyérkereset, legalább mai formájában, az anyasággal és a rendesen velejáró háztartási munkával együtt olyan túlterhelése a nő szervezetének, mely károsítja úgy felnőtt asszonyait, mint a következő generáció mindkét nemű tagjait, kiknek egy része elhal gyermekkorban, más része kevesebb életerővel, kevesebb ellenálló képességgel kerül ki az életbe, mint ahogy kellő anyavédelem mellett kikerülhetett volna.

A fenyegető veszedelem tudatára ébredt törvényhozások a baj orvoslására először is ahhoz az eszközhöz nyúltak, mely egy törvényjavaslat megszavaztatásánál többre nem kerül: eltiltották a munkaadókat az asszonyok foglalkoztatásától a gyermekágy után négy hétig pl. Angliában, Belgiumban, Hollandiában, Portugáliában, Spanyolországban; hat hétig Norvégiában, nyolc hétig Svájcban. Csakhogy az asszonyok milliói nem dolgoznak merő kedvtelésből még akkor is, mikor gyengék, betegek, mikor az anyaság fiziológiai hatásai testük kímélését, gondozását parancsoló szükségé teszik.

Ha tehát az említett törvényes intézkedések hosszabb ideig változatlan érvényben maradnak, a statisztikusoknak módjuk lesz összehasonlításokat tenni, mi árt nagyobb mértékben az anyáknak s újszülött gyermekeiknek: az-e, ha az anya dolgozik vagy ha pihenve nélkülöz.

Megnyugodni ebben nem lehet. Nem lehet bele nyugodni ma, mikor a szenvedőkkel való együttérzés növekedőben van abba, hogy ennyi ember szenvedjen, akin segíteni lehetne; nem nyugodhatnak bele a nők, hogy nőtestvéreik éppen akkor, amikor lehetővé teszik, hogy amit az emberiség eddig elért, el ne vesszen, sőt tovább fejlődhessék, amikor életerejük, ifjúságuk egy részét oda adják azért, hogy legyen egy újabb generáció a földön, hogy akkor a természet által úgy is rájuk mért szenvedéseken felül még felesleges szenvedésekkel halmoztassanak el. De nem lehet belenyugodni az állam és társadalom szempontjából sem, mert ezek a felesleges szenvedések célellesnek is: apasztják a következő generációt számban s rontják minőségben. Német orvosok mérései szerint a gyermek születéséig dolgozó anyák gyermekeinek átlagos testsúlya a születéskor mintegy 300 gr-mal kevesebb, mint azoké, kiknek anyja előzőleg pihent és jól táplálkozhatott.

Az elérendő cél e téren talán az volna, hogy minden asszony a gyermekéé lehessen egy évig. Három hónapot tölthessen a gyermek születése előtt nyugalomban, jó levegőn, napfényben, előkészülve anyaságára minden irányban, megválogatva még gondolatai tárgyát is, mert még ezek is hatnak arra, aki eljövendő – és 9 hónapot áldozhasson saját maga és gyermeke fenntartására irányuló munkától menten, a maga ereje, egészsége helyreállításának, a gyermeke ápolásának, gondozásának – és ha csak teheti – anyatejjel való táplálásának. Ez bizony meg nem valósítható ma és valószínűleg sokáig nem, talán addig, míg fel nem szabadulnak azok a nagy anyagi eszközök, amiket ma egészen más célok szolgálata köt le. De az ideálok nem arra valók, hogy ha rögtön meg nem valósíthatjuk őket, kedvszegetten elforduljunk tőlük, hanem hogy a haladás irányát mutassák és hogy minden lépésnél, melyet feljűk megtenni sikerült, örömmel töltsön el az, hogy mégis közeledünk hozzájuk.

Néhány ilyen lépés már történt ezen az úton is. Németország az állami munkásbiztosítás keretén belül adott először 3, majd 4, aztán 1901-ben 6 hétre a munkatiltalomhoz „gyermekágyi segélyt”: az átlagos napszám kétharmadát, azonkívül szülésnőt és ha kell, orvost, gyógyszerert. Nálunk ugyancsak a betegség és baleset esetére való biztosítást szabályozó 1907-i törvény biztosítja a biztosításra kötelezetteknek, vagy akik önként biztosították magukat (erre joguk van a házi cselédeknek s általában oly alkalmazottaknak, kiknek összes fizetése évenként nem haladja meg a 4000 koronát) a gyermekágy-segélyt a lebetegedés napjától számított hat hétre a járulék kiszámításánál alapul vett bérösszeg fele összegében és a szükséges szülészeti támogatást és gyógykezelést. Másutt ennyi se történt még. Franciaországban, Belgiumban, Angliában különböző, a munkások önjeléből alapított betegsegélyző pénztárak alapszabályaikba vették, hogy gyermekágy segélyezésre jogcímül nem szolgál – mások egyáltalában nem vesznek fel nőket tagokul. A német betegség esetére való biztosítás most reform előtt áll és valószínűleg ki fogják terjeszteni a gyermekágy-segélyt 8 hétre, a biztosítás kötelezettségét pedig a mezőgazdasági munkásnőkre, cselédekre, háziipart üzőkre évi 2000 márka jövedelem alatt.

A nőmozgalom mindenütt programjába vette az érdeklődésnek, a rokonszenvnek az ügy iránt való felkeltését, a német „Bund für Mutterschutz” az anyák védelmét szolgáló nagyarányú egyéb tevékenysége mellett egyre gyűjti az értékesíthető statisztikai adatokat, kész költségvetéseket dolgoz ki és petíciónál az anyasági biztosításnak olyan arányú kiterjesztése érdekében, amilyenre költségvetései szerint fedezet található. A most napirendre kerülő reformmal szemben követelik a biztosítás kiterjesztését minden nőre, kinek családjában az összes kereső tagok évi jövedelme együtt nem éri el a 3000 márkát. követelik a segélyezés kiterjesztését szülés előtt 2 hét, utána 8 hétre, a segélyezés összegének a teljes kereset összegében való megállapítását, hiszen a gyermekágy idején a szükségletek ha nem nagyobbak, semmiesetre sem kisebbek. Franciaországban társadalmi úton keletkezett egy anyákat segélyező pénztár, mely kiadásai egyharmadát a tagok járulékaiból, kétharmadát jótékony és hatósági adományokból fedezi. A német „Propagandagesellschaft für Mutterschutz” szintén társadalmi úton akar az egyes városokban ilyen segélyező-pénztárakat felállítani (számításai szerint, ha a tagoktól havi 50 pfennig járulékot szednek, 20-40 márka segélyt adhatnak a gyermekágyasoknak, aszerint amint 1-3 év óta tagjai a pénztárnak) abban a reményben, hogy ha néhány pénztárt felállítanak, az állam könnyebben lesz rávehető a hálózat átvételére és kiegészítésére.

Gyakran indítványozták az eddig említett segélyezési formákon kívül még a szülőintézetek számának nagy szaporítását olyan nők számára, kiknek vagy nincs is akkor otthonuk, vagy olyan van, melyben higiénikus viszonyok nem teremthetők – menedékhelyek létesítését, melyekben a szülés előtt és a szülőintézetből való távozása után könnyű munkával foglalkoztatnák a nőket – nagyobb gyárak, üzemek kötelezését olyan helyiség berendezésére, melyben a szoptató anyák, míg dolgoznak, csecsemőjüket elhelyezhetik és rendes időközben szoptathatják, indítványozták a nőmozgalmon kívül álló orvosok, szociológusok stb. akiket hivatásuk gyakorlása ismertetett meg a létező szomorú viszonyokkal.

Az anyaság védelmének csak félig-meddig kielégítő megoldása is kétségtelenül nagyarányú áldozatokat kíván az államok pénztáraitól, de a népek jövője megköveteli, hogy ezekre a kiadásokra találjanak fedezetet. Indítványoztak már általános progresszív pótdadót e célra, indítványozták azoknak külön megadóztatását, akik különben nem áldoznak a jövő generációért: az agglagények és a gyermektelen házaspárok megadóztatását. Valószínű, hogy ha nők is lesznek a törvényhozók tagjai között, akkor mert erősebben fogják akarni, hamarabb meg is találják majd e kiadások fedezetét. A finn törvényhozás nőtagjai már benyújtották a törvényjavaslatot, (mely csak bizottsági tárgyalásra került az ülészak bezárása, előtt) biztosítva minden nőnek, ha jövedelme városban 2000, vidéken 1500 márkát meg nem halad, 6 hétre a szülés előtt, 8 hétre utána gyermekágyi segélyt. Ez a segély mindenki számára ugyanannyi s az illető vidék átlagos teljes napi-számmal egyenlő.

Akadnak, akik a gyermekágyi segélyt csak a házasságban élő anyákra akarták kiterjeszteni, mintha nem

volnának a legnagyobb mértékben segélyre utalva éppen azok a szerencsétlenek, kiket a szegénységen, a gyermekük atyjától való elnagyoltságukon kívül még a társadalom konvencionális megvetése is gyötör és büntet – büntet minden bűnnel szemben példátlan kezelhetetlenséggel, a körülményekre való tekintet nélkül, a kiengesztelés lehetősége nélkül. Hogyne volnának a nőmozgalom munkásaainak, hogyne volnának a legkiválóbb modern írónak munkái telve eszmékkel és indítványokkal, melyeket az a forró vágy sugalt, hogy a holnap morálja embersegebb legyen, mint a tegnapé volt!

Ha azonban, mint Alice Salomon gondolja, az anyasági biztosítás alkalmas volna a törvénytelen gyermekek száma szaporítására (nálunk is, Németországban is az összes születések mintegy 10%-át teszik a házasságon kívüli születések, akkor talán valami más úton kellene ezt a semmiesetre sem kívánatos eseményt megakadályozni, nem az anyasági biztosítás megszorítása útján. Ilyen más útnak valószínűleg beválna, ha a törvény teljes szigorral szorítaná az ilyen gyermek atyját gyermekével szemben való kötelessége teljesítésére. Ez a férfiakat valószínűleg óvatosabbá tenné, törődnének vele, hogy ne legyenek házasságon kívül gyermekeik, tehát apasztaná az ilyen gyermekek számát és azonfelül bizonyára egy lépéssel közelebb vinné az emberiséget ahhoz a mindenkifelett kívánatos korhoz, melyben minden ember akarja is saját cselekedetei következményeit viselni.

Íme ide vezetett bennünket az az igyekezetünk, hogy a létező állapotokon úgy változtassunk, hogy a méltányosság és igazságosság összessége nagyobb legyen. De még van néhány, a katonáskodásra vonatkozó szavunk.

Amit az emberiség történetéből tudunk és amire a történelem előtti időkben csak következtethetünk, mind arra mutat, hogy harc és háború volt ami a kicsiny, izolált embercsoportokat, törzseket nagyobb törzseké, nemzetekké egyesítette, államokat alkotott, melyek minden haladás előfeltételei voltak, hiszen a kis törzseket folytonos megsemmisítés fenyegette s nagyobb szabású munkamegosztás kifejlesztésére elegendő tagjuk sem volt. Harc és küzdelem fejlesztett szép tulajdonságokat a harcosokban pl. a bátorságot, melyre nagy szükségünk van és lesz – csak más célok szolgálatában.

Az emberiség haladt, fejlődött, meghaladta azt a fejlődési fokot, melyben a harc és háború továbbfejlődhetése egyik feltételét képezte. A kifejlett, öntudatra ébredt nemzeteket évszázados elnyomás se olvasztja be többé a hódítók nemzetébe. A népek jóléte egyre függetlenebb lesz harcban való kiválóságuktól, sőt államuk területe növekedésétől is, ellenben mindinkább a békés ipari munkában való versenyképességüktől, az őket környező népek állapotától, a nemzetközi biztosságtól válik függővé. Évszázadok óta tanítjuk és valljuk, hogy a támadás, a más bántalmazása bűn, a szenvedőkkel való együttérzés kötelesség, de a tanítás szó marad, cselekedeteket irányító motívummá aránylag ritkán válik, hisz a harc s a harcra való készenlét ellenkező felfogása, mely szerint az agresszivitás virtus s az ellenséggel való együttérzés megvetendő bűn, állandóan ellene dolgozik.

A mai nagy állandó hadseregek s a technika minden vívmányát a maga számára lefoglaló harci készen-

lét pedig oly óriási áldozatokat követel anyagiakban és munkaerőben, melyek megbénítják a kulturális haladást minden téren, sőt ha így folytatódnak, a békés munka eddigi összes eredményei megsemmisítésével fenyegetnek. Igaz, az állandó katonaság a harcra való előkészítésen kívül a katonák fegyelmezése, testgyakorlása által, a társadalmi rend, vagyon- és személybiztonság fenntartásában való közreműködés által, tömeges szerencsétlenségek-nél való segédkezés által bizonyos missziót tölt be. De a tanítás, testgyakorlás s az a foka a fegyelmezésnek, mely mindenkinek javára válik, a nevelés feladatai közé tartozik; a katonaság egyéb békés funkcióit pedig bizonyára ép ilyen jól betöltené, ha pl. minden katona csak 1 évig szolgálna. A mai állapotot csak a harcra való készenléttel lehet indokolni; holott a háború kitörését az az óriási kockázat, amely most járna vele, úgy anyagiakban, az egész gazdasági élet feldúlásával fenyegetve, mint emberéletben – és pedig, tekintettel az általános véd-kötelezettségre, minden társadalmi rétegre egyformán — egyenesen valószínűtlenné teszi. A harcias hangulat szítói mögött mindig ott állnak, a többi között, a mai állapot fenntartásában érdekelt nagyipar képviselői is. A vasipar pl. nem kereshetne többet háborúban, mint amennyit a mai fegyveres békében keres, csakhogy akkor nagyobb kockázattal dolgozna. És mert a mai állapot soká már fenn nem tartható s más kivezető út nincsen belőle, kell hogy az európai kultúrállamok valami meg-egyezésre jussanak, amely lehetővé teszi a katonai készenlét által ma lekötött erőknél vagy legalább egy részük-nél, a békés munka, a kulturális haladás szolgálatába állítását.

Akkor majd könnyebben akad fedezet a közoktatás-és közegészségügy sok régi szükséglete mellett az anyasági biztosítás számára is.

Egy okkal több, hogy a nők katonai szolgálatának ideája ellen is tiltakozzunk: ez változtatás volna a haladás irányával ellenkező irányban. A nő katonáskodása pedig nem egyenlítőné ki a kenyérért küzdő nő és férfi közötti verseny egyenlőtlenségeit, hanem a nő terhére fennállókat még tetéznék,